

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Силвия Трифонова Трифонова-Праматарова, Университет за национално и световно стопанство (УНСС), София

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор” в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.8. Икономика, Докторска програма “Финанси, застраховане и осигуряване”, Висше училище по застраховане и финанси (ВУЗФ), София

Автор: докторант Горан Киприяновски

Тема: „Insurance and the Insurance market in Republic of North Macedonia and Republic of Bulgaria” („Застраховането и застрахователният пазар в Република Северна Македония и Република България“)

1. Общо описание на представените материали

Със Заповед № 401/25.10.2024 г. на ректора на Висшето училище по застраховане и финанси (ВУЗФ) проф. д.ю.н. Борис Велчев, съм назначена за член на научното жури за осигуряване на процедурата за защита на дисертационен труд на тема „Insurance and the insurance market in Republic of North Macedonia and Republic of Bulgaria” („Застраховането и застрахователният пазар в Република Северна Македония и Република България“) с автор Горан Киприяновски за придобиването на образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 3. Социални, икономически и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма „Финанси, застраховане и осигуряване”.

Материалите, представени от ВУЗФ, включват всички необходими документи за процедурата, а именно: автобиография на английски език, дисертационен труд на английски език, автореферат на български и на английски език, списък на научните публикации, копия на научните публикации, справка за изпълнение на националните минимални изисквания за придобиване на докторска степен по професионално направление 3.8. Икономика, заповед за научно жури, заповед за допускане до публична защита, декларация за оригиналност и достоверност на английски език.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Горан Киприяновски е завършил бакалавърска степен във Faculty of Economics at UKIM-Skopje през 1999 г. и магистърска степен по икономически науки в International

Slavic University-Sveti Nikole през 2019 г. Той има богат практически опит в сферата на застраховането. В периода 2000-2010 г. той работи в Insurance and reinsurance company QBE MACEDONIA-Skopje, през 2010-2012 г. е изпълнителен директор в Insurance brokerage company Legra AD Skopje, през 2012-2017 г. – в Viner Insurance AD - Vienna Insurance Group Skopje – Claim Department, през 2015-2018 г. – оценител в ARSO Dooel-Skopje Appraisal Company, от 2017 г. досега – мениджър в KIPRE CONSULTING DOOEL Skopje, от 2019 г. досега – външен сътрудник в Audit company RSM Macedonia DOOEL Skopje, и от 2019 г. досега – застрахователен брокер в Insurance brokerage company Legra AD Skopje.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Съвременното развитие на застраховането е тема с безспорна актуалност, като докторантът се е насочил конкретно към изследване на структурата и динамиката на застрахователните пазари в Република Северна Македония и Република България. Тази тематика буди все по-голям интерес сред научната и професионалната област, тъй като в последните години все повече се разширява обхватът на застраховането.

Като цел на дисертационния труд е посочено, че е да докаже, че застраховката представлява начин на управление, тоест, когато купувате застраховка, разходите за потенциална загуба се прехвърлят на застрахователната компания в замяна на такса, известна като премия. Така формулирана целта обаче е твърде обща и трябва да бъде конкретизирана, отнасяйки се до застраховането и застрахователния пазар в Република Северна Македония и Република България.

4. Познаване на проблема

Докторантът работи в сферата на застраховането и е добре запознат с проблематиката на дисертационното изследване. В труда са формулирани обект и предмет на изследване, основна хипотеза и специални и помощни хипотези, и цели на изследването.

Изследователската хипотеза на труда е дефинирана, както следва: „застраховането е ефективно средство за защита срещу рисковете от увреждане на имущество или на здравето и живота на хората и обществото като цяло.“ Тази формулировка обаче е твърде обща. Дефинирани са и специални и помощни хипотези, което не е обичайно за подобни трудове. Първата специална хипотеза се отнася до това кои са основните въпроси, свързани със застраховането и застрахователния пазар. Втората специална хипотеза се отнася до осигуряването на подходящи политики и мерки за осъществяване на застраховане от застрахователни институции и посредници. Третата специална хипотеза се отнася до това как да се планират и насочват застрахователните дейности в Република Северна Македония и Република България. Помощната хипотеза се отнася до това какви са новите стратегии за

използване на застраховането като средство за елиминирание на рисковете от увреждане на имуществото на хората и фирмите, и здравето на населението.

5. Методика на изследването

За разработване на дисертационния труд са използвани различни научни методи, като: исторически метод – при анализа на възникването и развитието на застраховане; анализ на съдържанието – за анализиране резултатите от застрахователната дейност в Република Северна Македония и Република България; сравнителен метод – за сравнителна оценка на резултатите от функционирането на застраховането в двете изследвани държави; статистически метод – за обработване на резултатите от застрахователната дейност в двете изследвани държави; описателен метод, метод на синтеза, графичен и табличен метод, и др.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд на Горан Киприяновски е с общ обем от 194 страници. Структуриран е в увод, изложение в няколко части, заключение, библиография и 5 приложения. В структурно отношение дисертационният труд има 3 части, а в автореферата са посочени 5 части.

Преди библиографията са посочени и научни и практически резултати, списък на публикации, свързани с дисертацията, списък на избрана литература, а накрая на труда е посочена декларация за оригиналност и доверителност. Списъкът с информационни източници включва общо 108 източника.

Първата част на труда е посветена на основите на застраховането, а в автореферата на български е написано – характеристики на застраховката! Описани са основните функции на застраховането, рисковете в застраховането и методите за управление на риска. Втората част на труда е посветена на застрахователните институции и посредници – техните видове и многообразие – застрахователни компании, представители на застрахователите, застрахователни брокери, застрахователни агенти, банково застраховане. Относно последното, би могло да бъде по-широко застъпено в анализа сътрудничеството между търговските банки и застрахователните компании, както и ползите, рисковете и ефектите от това посредничество.

Третата част на труда е посветена на застрахователния пазар.

В труда част 3 се отнася до застрахователния пазар в Република Северна Македония и Република България, а в автореферата на български – само до застрахователния пазар!

Представени са основни характеристики на този пазар – застрахователни субекти, структура на собствеността, обем и динамика на пазара, застрахователно посредничество и представителство в застраховането.

Едва в четвъртата част в автореферата на български се говори за застрахователния пазар в Република Северна Македония. Разгледани са видовете застрахователни продукти, методите за продажбата им, структурата на собствеността в застрахователните компании и др. А в петата част в автореферата на български се говори за застрахователния пазар в Република България по същите подточки както и за Република Северна Македония. Всъщност наличието на автореферат на български се оказва много по-проблематично, отколкото наличието само на дисертационен труд на английски.

Не е ясно защо номерацията на частите е съвсем различна между труда и автореферата!

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приносите на дисертационния труд на докторанта са посочени в представения автореферат на с. 37. Но също така са представени и в дисертационния труд, но там са формулирани различно.

Докторантът е представил следните научни приноси, но някои от тях са с характер по-скоро на резултати от направеното изследване.

1. Аргументиране на значението и ролята на застраховането в двете изследвани държави Република Северна Македония и Република България, с предложени препоръки за прилагане на принципа на реципрочност и солидарност, и изравняване на рисковете на приемливи равнища.
2. Аргументирането, че застраховането чрез прилагане на дигитализация, изкуствен интелект и други нови технологии и съответни промени в законодателството, съчетани с проактивно управление на риска, могат да спомогнат за минимизиране на степента на възникване на определени рискове за засегнатите лица и общности.
3. Направени предложения за дейности за разширяване на застрахователните продукти и за усъвършенстване на информационната система на застрахователните компании за по-ефективното им функциониране.
4. Формулирани мерки за подобряване на контрола върху функционирането на застрахователния пазар.
5. Предложени и планирани дейности за подобряване на развитието на застрахователния сектор и насоки за подобряване на координацията и сътрудничеството между застрахователните компании и притежателите на застрахователни полици, както физически, така и юридически лица.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантът е представил 3 научни публикации по темата на дисертацията. Всички публикации са самостоятелни и са под формата на статии, а именно:

1. "Insurance and the Insurance Market In Republic of North Macedonia", Macedonian International Journal of Marketing, ISSN 1857-9787, Year 8, No. 16, 2022, pp. 80-95.
2. "Functions of Insurance", VUZF Review, ISSN 2534-9228, Vol. 3, 2023, pp. 18-31.
3. "Insurance and the Insurance market in the world", Macedonian International Journal of Marketing, ISSN 1857-9787, Year 9, No. 17, 2023, pp. 58-69.

9. Преценка за изпълнение на националните минимални изисквания

Справката на докторанта за изпълнението на минималните национални изисквания за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.8. Икономика, показва, че докторантът има общо 80 точки.

10. Лично участие на докторанта

Считам, че дисертационният труд е дело на самия докторант.

11. Автореферат

Авторефератът не отговаря напълно на съдържанието на дисертационния труд.

В труда има посочени 3 части, а в автореферата – 5 части!

Преводът на автореферата на български е недобър и некачествен. Има много грешки, неточности, неясни изречения и др., например дисертацията на места е наричана статия, има останали букви на английски, и др.

12. Критични забележки, препоръки и въпроси

Имам следните критични бележки и препоръки:

1. За съжаление много силно се разминават труда и автореферата. В структурно отношение дисертационният труд има 3 части, а в автореферата – 5 части. Не е ясно защо номерацията на частите е съвсем различна между труда и автореферата!
2. Времевата рамка на изследването е от 2000 до 2021 г. (с. 12 в труда), а в автореферата е от 2000 до 2022 г. (с. 6 в автореферата). Поради това е налице сериозно объркване, което затруднява четенето на представените материали.
3. Изследователската теза на труда е формулирана уклончиво и твърде общо: „Разработката изхожда от предположението, че застраховането е ефективно средство за защита срещу рисковете от увреждане на имущество или на здравето и живота на хората и обществото като цяло.“. Така формулирана тезата не дава категоричен отговор на това какво се доказва с дисертационния труд. Тезата има нужда от преформулиране.
4. Като цел на дисертационния труд е посочено, че е да се докаже, че застраховката представлява начин на управление, тоест, когато купувате застраховка, разходите за потенциална загуба се прехвърлят на застрахователната компания в замяна на такса, известна като премия. Така формулирана целта обаче е твърде обща, теоретична и учебникарска. Тя трябва да бъде конкретизирана, отнасяйки се конкретно до

застраховането и застрахователния пазар в Република Северна Македония и Република България.

5. Към докторанта имам следния въпрос:

Като основен извод за застрахователния пазар в Република България е посочено, че „той запазва стабилност и положителна посока на развитие, въпреки че страната е изправена пред сериозни предизвикателства в икономиката и обществото – политическа нестабилност, икономически трудности и инфлация, проблеми с цялата верига на доставки. Секторът остава устойчив и продължава да изпълнява ролята си за защита на имуществото и живота на гражданите и бизнеса.“

Въпросът е какво е състоянието на застрахователния пазар в Република Северна Македония – той не е ли подложен на подобни или същите фактори, и как могат да бъдат преодоляни тези предизвикателства?

13. Лични впечатления

Не познавам докторанта и нямам никакви лични впечатления за него. Рецензията ми е изготвена само на базата на предоставените материали.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на тема „**Insurance and the insurance market in Republic of North Macedonia and Republic of Bulgaria**” („Застраховането и застрахователният пазар в Република Северна Македония и Република България“), с автор Горан Киприяновски, е обстойно изследване по проблематиката. Представените материали са съобразени с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и на Правилника за приемане и обучение на докторанти във ВУЗФ.

Въз основа на това давам **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на уважаемите членове на научното жури **да присъдят** на Горан Киприяновски образователната и научна степен „доктор” в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма „Финанси, застраховане и осигуряване”, ВУЗФ, София.

18.11.2024 г.

София

Рецензент:

(проф. д-р Силвия Трифонова-Праматарова)